

Izhaja dvakrat
na mesec in sicer
13. in 28.
Velja na mesec
18 soldov.

Južni Sokol

Vredništvo
in administracija
Št. Petersko
predmestje
Štev. 140.

telovadsko-vojaški list.

Lastnik Ivan Z. Vesely. — Vrednik A. Kremžar.

Naš program.

Sedanja doba je čas splošne vojaške službe, čas občine brambe, zato je treba, da bi vsak občan, vsak Slovenec, seznanil se s tem, kar je potrebno brambovskemu stanu, a kako je to mogoče doseči.

V tem listu hočemo priobčevati ne le telovadne in zabavne sestavke, temveč bomo tudi skušali občanstvo vzbuditi k studijam vsestranskih vojaških ved ter jim polajšati to težavno delo.

Imajoči pred očmi važni pomen našega krasnega, plemenitega cilja, odrekli smo se radovoljno vsem političnim razpravam.

V tem listu ne bomo nikdar podavali političnih pretresovanj, temveč vedno le zanimive reči spadajoče v društveno in šolsko telovadstvo, vojništvo, zlasti pa zgodovino Slovencev, kakor tudi članke o taktiki in strategiji. — Dalje hočemo pisati o gašenju ter objavljati takove sestavke, ki se tičejo ustanovitve sokolskih, strelških in gasilnih društev.

Razun tega bomo podavali občinstvu vedno sporočila vsakoršinih društev in zabavne feuilletone.

Naše delo bode gotovo težavno, treba bo napenjati vse moči, ali nadjamo se, da ne bode zastonj.

Vede se na Slovenskem vsestransko tako pridno gojé, da bi bilo jako žalostno, ko bi se ravno to polje zanemarjalo, od katerega zavisi zmaga zoper sovražnika in ohranitev domovine.

Ta veda se ne more v sedanji dobi pri nobenem narodu dovélj gojiti, pri narodu, ki se hoče zavedati in živeti.

Kdor ne čuti v sebi poklica, biti hrabri boritelj, kdor je obabel in mu nij mar slave svojih prededov ter bolj ljubi prazne marnje in razkošje, nego imenitno delo, ta naj se raji ne dotiče tega lista!

Pravi junak a pravi mož ga ne bode čital brez koristi, temveč bode zajemal iz njega mnogo nade i mnogo prijetne zabave. Sila je moč; ali sila uživljena s pravimi vedami je zmaga, je bodočnost. Nu, vzbudimo se staro silo najpotrebnejše vseh ved, a nekdanja sreča pricveté našej mili domovini.

Učimo se od Francije!

V-ý. Dolgo pred osodepolnim letom 1870. ozivali so se v Franciji glasi znalcev, ki so dokazovali, da stalna armada sama v veliki evropski vojski ne zadostuje.

Za stalno armado mora kot rezerva in prava deželna bramba celi narod stati v orožji, kajti samo armada, ki imá takovo temeljito podlago v zalogi, je dan današnji nepremagljiva!

Tehtna resnica teh besedí nepotrebuje posebno bistrega razuma, vsakako pa „čiste“ vesti, da bi se prav razumela. Razuma nij manjkalo tudi Napoleonu III., prej mu je manjkalo, zlasti pa njegovim kreaturam, „čiste“ vesti.

Vlada Napoleonova se je bolj bala oboroženega francoskega národa, nego osodepolne vojske, a zato je morala žalostno in sramotno poginiti. Fabrikacija in kup-

čija z orožjem bili ste kolikor mogoče omejeni, ker ste bili skoraj popolnoma v rokah vlade. Bali so se zeló, pa v deželi vendar nij bilo toliko orožja, da bi bilo nevarno, ko bi se kedaj nezadovoljni narod vzdignil.

Kakove nasledke je imelo to?

V začetku vojske 1870. leta bilo je komaj toliko gotovih chassepotov, da so ž njimi oborožili rezerviste. Vže je bila vlada Napoleonova primorana, dati izgotoviti chassepote v Angliji, v svobodni Angliji, kjer se vse porabi, z vsem kupčuje brez zapreke.

Francija je plačala v poslednji vojski nad eno milijardo na ptuje za orožje in streljivo, katere denarje bi bila lahko obrnila za domačo obrtnijo, ko ne bi bila njena vlada strahopeta in ničemna.

Tekoj v začetku vojske leta 1870. se je pokazalo, da je bilo 50 milijonov nabojev za chassepote v erarnih

shrambah bodi si po izdajstvu, ali po samopašnosti pokazenih. Ta okolnost je ohromila takrat napredek armade ter uničila vse, kar so bili Francozje storili v napredek vojaštva.

Narodni francoski gardisti so bili skoraj vsi oboroženi s zadovkami, ki so jim prav malo, rekli bi, prav nič ne pomagale.

Društva, ki so se hotela vaditi v streljanji (franc-tireurs) sklicovali so jih z velikimi težavami. Nasledki pa so se brzo pokazali. Narod francoski, ki nij bil vže več vaje orožja, dvignil se je sicer srčno tudi po Sedanski katastrofi, ker pa ni bil dovelj izurjen v orožji, deloma pa tudi slabo oborožen, moral je obnemoči v kljub vsemu junaštvu pred močnim nasprotnikom.

Tudi mi Slovenci se moramo učiti od zatiranega naroda francoskega, ki je nepripravljen na tako strašni boj, brzo čutil, kaj je zamudil.

Národ francoski naj si vzamejo vsi Slovani v žalostni izgled, ter naj dobro pomislijo, kaj jih more dohiteti.

V mogočni Rusiji a tudi na Češkem in Moravskem se čujejo glasi: „Ustanovimo sokolska društva, kojih namen naj bode ne samo telovadba, temveč tudi vaje v orožji, poglavitno pa streljanje“.

Nam Slovencem pa je tega ravno tako treba, kajti ako se spomnimo junaških del naših prededov, posebno v turških vojskah, mora nam priti na mar, da bi vsak pošten rodoljub zraven bil tudi pošten in pogumen vojak, da bi se, ko bi nastala kedaj doba, kakoršino je izkusil narod francoski, dela Slovencev posrečila. Zató se učimo od Francijel!

Telovadba v šoli.

H-ik. Nikakor ne bomo delali naše obravnave vvoda o potrebi in koristi telovadbe; saj se je vže o tej reči jako mnogo pisalo, tako, da smemo upati, da je vže vsakedo prevedel, da je pravilna odgoja telesa, v času, ko so tirjatve za duševno oliko vedno večje, rastočej mladini potreba. Pečanje s telovadbo vsakega prepriča, kako velik pedagogičen vpliv ima ta učni strok, in ako vé učitelj nauk o telovadbi predavati tako, da morajo učenci zraven ne le telesno, temveč tudi duševno delovati, da se tudi na duhu odgojajo za strah in red; potlej bode vedel bolje ceniti razmero, v ktorej je telovadba do šole, ljubil jo bode, kot strok učni. Kdór ima priložnost, da opazuje krepko pečanje telovadbe v šoli, gotovo ne bode delal več napačnih predsodkov o vpeljavi telovadbe v šoli.

FUUILLETON.

Janko Draganić, hrvatski junak.

V-ý. Na desnem bregu reke Rene pri Horheimu združili ste se leta 1634 dve švedski vojski. Vže daleč pred njimi opuščali so ljudje svoja stanovališča, kajti pred Švedi nijso bili varni ni starci ni otroci.

Strah pred okrutnimi Švedi bil je velik: gozdi so bili napolnjeni z okolnimi prebivalci, ki so raji umirali gladú v svojih skrivališčih, nego bi se bili pokazali Švedom.

Ravno tako so tudi prebivalci Horheimski zapustili mesto skrivši se po bližnjih gozdih, kjer je mraza in gladú premnogo žen, otrok in starčekov poginilo.

Nikogar nij bilo, ki bi bil prišel ubogim na pomoč. Precej dolgo so bili v takovih strašnih stiskah, dokler ne pride konečno oddelek cesarske vojske, da bi rešil nesrečne prebivalce revščine in nevarnosti. Bili so to Hrvatje s svojim poveljnikom Jankom Draganićem.

Janko Draganić zagledavši nepokopana trupla in sestradane prebivalce Horheimske, prisegel je, da se hoče ravno tako strašno maščevati.

Janko je bil izkušeni junak iz turških vojsk a izpolnil je svojo prisego zoper Švede prav natanjko. Kako utrjen in pogumen junak je bil, o tem spričuje dogodba, ki se mu je pripetila nekokrat v boju zoper Turke, še prej, nego je šel na Nemško.

Da bi sovražne Turke privabil iz utrjenega stališča, spusti se Draganić s svojimi junaci dozdevno v beg.

Draganić sam je bežal mej poslednjimi nagnjen naprej, tako da se je glava skoraj dotikala konjskega vratú.

Mej tem ga neki Turek dohití ter mu porine zadej kopje v bedro, tako da mu je na plečih skozi pogledalo, spodnji del kopja pa se je odlomil ter ostal Turčinu v roki.

Rana je bila nevarna, kajti kopjišče, ki mu je obtičalo v bedru, bilo je nad dve pedi dolgo. Na to se Draganić obrne, zapodí Turke ter jim učini veliko izgubo.

Po bitvi pravi Draganić nekomu izmej svojih vojakov, da imá trn v bedru, naj mu ga izdere.

Pa kako so se začudili vsi njegovi vojaki, ko so mu izdrli takov trn!

Še tisti dan je imel Draganić drugo bitko s Turki, ki so bili tepeni. Nekaterim padlim Turkom je dal Janko odrezati glave in nasadivši ono kopjišče na novi drog nabode odrezane glave nanj k ne malej zabavi in smehu svojih tovarišev.

Lehko se dá soditi, da kdor tako malo čuva svoje telo, sovražnikom še manj prizanaša ter ne ravna preusmiljeno ž njimi; ali po prisegi, ki jo je storil v Horheimu, divjal je tako zoper Švede, da nikdar poprej še zoper Turke ne tako.

Zmagovalec v vseh bojih napolnil je Švede z velikim strahom.

Prebivalci ob Reni so ga častili kot angelja varuha, ker je ptuje okrutneže hudo pestil, občane pa branil.

Noben poveljnik za naj večje plačilo nij imel tako zvestih, prebrisanih in pogumnih ogleduhov, kot Draganić. Kmetje so mu bili hvaležni in vsako najmanjše gibanje sovražnikovo so mu ovađili. Janko se je smel imenovati vladarja prostrane krajine od Frankobroda noter do Koblenca.

Nij ga bilo previdnejšega poveljnika pri obleganji grada Ehrenbreitsteina in mesta Koblenca, kot je bil Janko; on je zajel naj več dovozov in ogleduhov.

V bitvi pri Braubachu je toliko krvi prelil, da je poveljnik Ehrenbreitsteina Bussy-Gamett svojim vojakom razglasiti dal, da kdor Janka Draganića usmrti, dobi ti-soč zlatov ter bode povišan za častnika.

(Konec prihodnjič.)

V kratkem vvodu hočemo povedati, kako naj učitelj tvarino, ki mu jo ponujamo v tem sestavku, obravnava in predava, in kaj je treba, da se telovadba uči s haskom.

V nazočej obravnavi najde učitelj redne vaje, proste vaje in vaje na pripravah; potem izbirko pripravnih iger.

Pod rednimi vajami umevamo nastavo telovadcev v vrste, nastavo vrst v vrstna trupla, premesčenje nastavljenega reda v drugi s postranskimi vrstami, z vrstami spredej in zadej, vrät vsakega posebej okolo dolgostne osi telesa in zasuk vrst, ki obstoji v tem, da se vrsta obrača okolo kake točke, katera je ali v njenej sredi, ali na kakem koncu. Izvrši se lahko ta zasuk tudi okolo točke, ki leži zunej vrste.

Proste vaje obstojé v vajah, koje dela telo na navadni podlagi — na ravnem tlaku, ne samo stojé, temveč tudi gredé, tekaje, skakaje in vrté se.

Vaje na pripravah so tiste, ki se izvršujejo s pomočjo premakljivega ali trdno stoječega orodja; v sebi zedinjajo posebno vaje v visu, in v podpori.

Dve moči ste, ki činite gib udov: moč raztege in vpogiba. Ako nosi raztega ali razprostitev udov in mišic telo, imenuje se to dejanje podpora; ako je pa vpogib moč skrčenja udov in mišic, je to vis. Vaje, ki se vrševajo s podporo in visom, zovejo se podporne in visne vaje.

Vaje, ki jih dela več učencev ob enem po taktu, zovemo splošne vaje; navadno se umevajo pod tem imenom redne in proste vaje; a tudi vaje na pripravah se lahko predstavljajo kot splošne vaje, za telovadbo v šoli pa še posebno lahko razširijo. V ta namen pa je treba, da so tudi telovadne priprave za to uravnane.

Mislimo, da nij odveč, ako preskrbimo za mladino še izbirko kolikor mogoče pripravnih iger, kajti tudi te so jako potrebne. Že prvo uro v telovadbi naj budi učitelj veselje do telesnih iger v mladih telovadcih, ter dela naj jim telovadišče v ljubljén in prijeten kraj, kjer zraven stroge pokorščine in trdnega reda sme vladati živahno, veselo gibanje. Nauk o telovadbi predava se lahko na koncu ali pa v sredi drugih ur dopoldanskega in popoldanskega nauka, in traja naj primerniše eno uro. Učenci spodnjih začetnih razredov morali bi, kakor njih narava tirja, telovaditi vsaki dan; potem se po stopinjah lahko zmanjšuje število ur, a vendar tako, da nima noben razred manj, nego dve uri na teden.

Ako se hoče, da bi bila telovadba enovoden strok z duševnim ukom, da bi spadala v šolo, ter bila faktor mladinske olike, predava naj se po leti in po zimi, kakor drugi predmeti. — Vredili smo redne in proste vaje v vajine vrste, da bi učitelj tvarine za več ur imel skupaj; ozirali smo se pa pri tej vredbi na to, da mora pri prostih vajah vrste delati celo telo. Pri telovadbi na pripravah učenci ne bodo vsi z enakim vspehom telovadili, akoravno so si v pridnosti enaki, posebno pa tam ne, kjer vaje zahtevajo več moči in gibčnosti, kajti te

dve reči gotovo niste izobraženi enako pri vseh telovadcih. Posebno pa se to vidi pri telovadbi na in ob pripravah, kjer ima posebno rolo moč raztege in vpogiba. Tukaj naj vredi učitelj telovadce po njih zmožnosti, in to pri splošnej telovadbi, kakor tudi pri borenju; pri rednih in prostih vajah pa naj jih postavi po velikosti. Ako je namen telovadbe vtrditev in olika lepote, naj bi telovadila tudi ženska mladost; njena določba, njen fizični stan to tirja. Zdrav, močan rod mora vzrasti; zato pa naj se tudi vtrjujejo rastoče matere.

Da bodo vaje tudi duševno življenje učencevo napenjale ter odgojevale, naj učenik po svojem razumu nauk predava tako, da je vsa pazljivost učencev nanj obrnjena, da so duševno nazoči, in da imajo uho in oko vanj vprto. To so potrebni pogoji, da se splošne vaje vrševajo hitro in natančno. Bistveno sredstvo pri tem je še urnost in določnost pri poveljih, in da bode učitelj to mogel, mora red tvarine dobro imeti pred očmi. Učenci naj se seznanjajo s telovadnim jezikom; na to naj učitelj pazi ostro, ter naj ukaže nepazljivim, da besede ponavljajo in vajo pokažejo še enkrat sami. Nauk naj se dela s tem zanimiv, da zna učitelj vaje ročno spreminjevati; zraven tega pa naj svoj uk z vzroki vtrjuje. Tako postavimo naj podučuje učence, kako čudovito je naše telo sestavljeno; da je zmožno, pregibati se in biti ročno na vse strani. Že pri začetni stopinji more se mladi telovadec napeljevati do spoznanja samega sebe, s tem, da se mu dopoveduje razdelitev telesa v glavo, čok, in ude; potlej pa naj učitelj po stopinjah razlaga o mogočnosti gibanja posamnih telesnih delov, pové naj učencem vzroke, zakaj nij gibanje na vse strani enako mogoče, kakošno je okostje, da se le z mišicami more gibati, in kako so te neposredno, in posredno s kitami na okostji privezane, in kako se gibanje čini z glavnimi dvema močmi, s skrčenjem in raztezanjem. Poglavitén namen pri telovadbi je tudi bujenje ljubezni do lepote, in da se lepota olikuje. Ta namen naj skusi učitelj na vso moč doseči. Posebno naj gleda na to, da se ves organizem harmonično razvija; zato pa naj ne vadi in ne vtrjuje samo ta ali uni telesni del, te ali une mišice, temveč uči naj vse dele, ki si imajo biti v ravnotežji. Pri držanji, nastavi in gibanji naj pazi posebno na to, da telesna teža ne visi samo na tej ali unej strani, počiva naj na obeh straneh. Vaje naj se kažejo v primer-nih premembah, in pazi naj se posebno na to, da se ne vadi do naj večjega vtrujenja moč podpore ali visa, ali samo udje zgornjega telesa. (Dalje prihodnjič.)

Strelnó orožje sedanjega veka.

O tem, da je važno, poznavati orožje, nij treba mnogo besedi, a zato hočemo tekoj pričeti popis. Naj prej bodemo tedaj govorili o verndlovki, ki se tako zove po možu, ki jo je iznašel.

Deli verndlovke so: cev, zaklep, celin (Schloss), nastavek ali merilo, ročišče, manjše okovje i bodalo (bajonet).

Cev je železna, valjasto izvrtana ter ima vrez (Züge), ki se vreteničasto vijó.

Znotranji prostor se imenuje duša, njeni premér kaliber, odprtina spredej ustje (Mündung).

Znotraj se nahaja prostor za naboj ali kamra in pa del z vrezami.

Prazni prostori mej vrezami se imenujejo vrste (Felder), ovinek vrez pa krivina (Drall).

Vrh cevi blizo ustja je muha. Deli zaklepovi so: zaklepov okrov (Verschlussgehäuse), zaklepnik (Verschlussstück), os, zaklepno peró (Verschlussfeder), zapalnik (Zündstift), prožnik, maček (Patronenzieher).

Celin verndlovke je tako zvani celin z verižico (Kettenstückschloss). Njegovi deli so: celinova plošča (Schlossplatte), prožni lok (Schlagfeder), zob (Nuss) z verižnim udom, pokrivka (Studel); stožir (Stange), petelin. Razun tega sta še dva vertela (šravba) pri pokrivki, potem stožirov šravb, podporni šravb prožnega loka in petelinov šravb.

Na merilu ali nastavku imamo: podstavo, oklep, ki je z navpično stoglo pribit k podstavi, in premikalnik (Schuber).

Ročišče verndlovke je narejeno iz orehovega lesa ter je namazano z lanenim oljem. Del, v katerem je vdelana cev, se imenuje predročišče, kjer je celin pa zadnje ročišče, zadnji del imenujemo bät (Kolben).

Okovje in drugi manjši deli so ti-le: okov predročišča (Vorderschaftskappe), dva cevina krožca (Laufringe), križev šravb, locenj za jermen (Riemenbügel), bradovica na cevi, brisalec (Putzstock), šravbova matica pri brisalcu, jeziček (Abzugsbügel) sè šravbom, jezičkov šravb; locenj (Griffbügel), locenje šravb i dva celinova šravba.

Bodalo v podobi sablje je sestavljeno iz rezala (Klinge), križa i ročaja (Griff). Na ročaju je stiskalo in stiskalno peró, kojega namen je, da nasajeno bodalo trdno drži na puški.

Verndlovka tehta 8 liber brez bodala, z bodalom pa $9\frac{3}{4}$ libre.

Priprave, ki jih potrebujemo pri razdiranju, skladanji i čistenji zadovke, so te-le: brisalec, mali brisalček, dletec za izdiranje šravb, kljupa (Federklemmer) i usnjati klobuček zapalnikov. Mimo teh priprav je treba za čiščenje puške nekoliko predila, platnenih, suknjenih i flanelovih zaplat, puškine kartače, neosoljene masti ali sklenico čistega olja. (Dalje pride.)

Društvena oznanila.

V-ý. Ljubljanski Sokol. Občni zbor našega društva bil je 23. julija t. l. Ko je predsednik društva, brat Ivan Murnik pozdravil nazoče društvenike, katerih je bilo nad 40 zbranih, pričela se je obravnava. Prva točka, »sporočilo o društvenih

zadevah« obravnala se je brez posebnih pogovorov, večidel se je govorilo le o zadnjem tajnem izletu. Zdaj sledi volitev podstaroste in jednega odbornika. Za podstarosto je bil razun enega glasú enoglasno voljen brat Josip Nolli, za odbornika pa Ivan Tisen.

Dalje prebere starosta brat Ivan Murnik došli mu dopis naslednje: »Bratje! nastala je doba, ko se vsaka veda posebej goji. Mi Slovenci tudi hitimo za ciljam enakim. Ali doslej še nismo imeli priložnosti, da bi bil naš cilj; cilj sokolski, cilj vseh društev sokolskih na slovanskem jugu! — Cilj sokolski pa je dvojin.

Prvi a splošni obstoji v tem, da smo pred drugimi poklicani ohraniti svoj národ pri onej vsestranski kreposti, ki narodom ne dá odmrsti, pri onej stalnej sili i čistosti, pri onej zdravosti telesni, duševni i нравni, ki ne dopustí nikakoršine pogube, nikakoršine ovére i zapreke, ki se stavi v bran najhujšemu vražnemu zločinstvu národu učinjenemu.

O drugem našem cilju naj zadosti to-le. Govorilo se je nekje (a to se strinja s tem, kar smo vže sploh večkrat opazili) da čaka národa malobrojnega, kot smo mi, posebno pa v teh okolnostih časa i v tem položaji, kjer se sedaj nahajamo, le dvojina osoda: da, ako hoče živeti, da se mora z raznim i vsestranskim delovanjem povzdigniti nad druge!

Oziraje se na to, sklenili smo izdajati list pod naslovom »Južni Sokol«, ki bode prinašal sestavke ne le o društvenem i šolskem telovadstvu, temveč bode tudi podaval članke spadajoče v vojniške vede, kajti kako važna je misel splošne brambe, to gotovo zná vsak pošten domorodec.

Naš časopis »Južni Sokol« bode izhajal dvakrat na mesec a njegova naročnina s pošiljatevjo vred ne bo presegala na mesec 18 soldov, tako da se bo vsakdo lahko nanj naročil, a tudi mi upamo, da bode vsak ud naše družbe oskrbel si ta list. Na zdravje! Naprej! — Vsi so zadovoljni z izdavo.

Dalje je bilo sklenjeno napraviti začetka avgusta meseca društveni izlet v Moravče, septembra meseca pa skupni izlet s pevci ljubljanske čitalnice v Loko.

Zdaj brat Ravnikar poprime besedo, ter omenja, da mu ležeta še dva kamena na srcu, namreč: da je skozi osem let, odkar obstoji naše društvo, vedno prijateljstvo bilo med društveniki i da želi, da se še zdaj to prijateljstvo ohrani (vsi klici: dobro! na zdravje!). Drugič pa predlaga, da se vsi društveniki, kateri so tudi pri gasilnem društvu, izbrišejo iz društva (vsi klici: dobro!). Brat Nolli pa opomni, da se mora vendar navesti kaki motiv, da se izbrišejo »feuerweristi«. Brat Ravnikar pa mu odgovori, da je dovelj dokazov škandalov, ktere so vže počeli, tedaj naj izstopijo od gasilnega društva, ali pa se izbrišejo iz »Sokola«. Sprejeto!

Konečno se brat Nolli še zahvaljuje za zaupanje društvenikov, da so ga za podstarosto izvolili ter obeta, da bo zastopal po svojej moči društvo, da bo pa primoran odložiti to častno mesto, če bo pozneje z delom preobložen a če bo morda teža društva vsa le na njem ležala.

Starosta Murnik sklene zbor s srčnim »Na zdravje!«

Listnica vredništva:

Bratom Sokolom Kranjskim, Planinskim, Pestojnskim, Vipavskim i Tržaškim! Prosimo Vas vljudno, da bi blagovolili naznanjati i javiti vse razprave i dogodjaje, društvena oznanila i. t. d. našem listu. Na zdravje!

Kdor dobi 1. list „Južnega Sokola“ ter ga nam ne pošlje nazaj za teden dni, ko ne bi mu bil všeč, ta veljá potem kot naročnik.